

ВСТУПНЕ СЛОВО

»На другому етапі«. Так назвав побр. Володимир Гоцький свої спогади з часу перебування у таборах военнополонених вояків 1 УД УНА у Великій Британії у 1947-1949 роках, і з часу їхнього перебування в таборах уже після звільнення з полону, а весь цей життєвий нелегкий період для автора, він назвав його »семирічною неволею«.

Спомини побр. Вол. Гоцького ваговиті тим, що про оцю »семирічну неволю« не тільки його особисту, але й майже всіх тих вояків 1 УД УНА, що були переміщені з Італії до Великої Британії, він одинокий описав широко, живо, цікаво, а при тому щиро й одверто. Чомуся дивізійники майже нічого не написали про своє перебування в таборах военнополонених у Великій Британії та про початки свого »нового життя« після звільнення з полону. Жалко, бо в небуття пішли багато цікавих епізодів, фрагментів і подій з життя нашої дивізійної братії. Одинокий лише побр. Евстахій Загачевський у своїх споминах п. з. »Белярія, Ріміні, Англія« описав коротко й стисло свій побут у таборах военнополонених у Шеффілді, Гай Гареті, Брентрі та Ілі.

Незрозумілою була теж якась своерідна нехить майже всіх колишніх дивізійників-комендантів таборів, різних референтів та діячів написати про їхнє перебування у тих таборах, і про їхню працю. До них усіх зверталась Головна Управа Об'єднання бунтовших Вояків Українців у Великій Британії двадцять років тому, маючи намір видати друком нарис історії перебування вояків 1 УД УНА в таборах военнополонених у Великій Британії. З цього доброго нашого наміру, щоб закріпити й задокументувати для історії оцей другий етап наших дивізійників, на жаль, нічого не вийшло.

Тому ми радо привітали ініціативу і пропозицію побр. Володимира Гоцького, щоб видати друком на спільні кошти його спогади з цього другого етапу. Ці спогади цікаві й кольоритні різнорідними подіями, персонажами, широким описом і відзеркаленням щоденного й загального життя дивізійників-таборян, що їм довелося фізично тяжко працювати, а водночас вони сповнені наснагою розгортали буйне громадське і культурне життя в таборах. З їхніх рядів виростали провідні громадські діячі, а дивізійники перейшовши на цивільний статус, своєю наполегливою працею, відданістю і жертвенністю, разом з вояками — українцями з польської і німецької армій та переміщеними українцями — ро-

бітниками з Німеччини й Австрії, творили основи українського організованого життя у Великій Британії, оцю нашу «мініятюрну Україну». І, мабуть, правдиве було прислів'я, що «Дивізія багато більше зробила для української національної справи перебуваючи в полоні, ніж у кривавих боях на східньому фронті».

Даючи це наше чергове видання в руки читачам — членам ОБВУ, кол. дивізійникам і громадянству, ми сподіємося, що всі, а головно, дивізійники, поцікавляться цими споминами. Багато з них знайдуть у цих споминах свої прізвища, прізвища тих, що вже відійшли у вічність, пригадають собі читаючи ці спомини різні події, фрагменти, епізоди та трапунки зі свого і загального життя дивізійної братії на другому етапі та висловлять так, як це і ми робимо, признання і подяку авторові за його цікаві спогади, що понесуть не одного кол. дивізійника на крилах згадок про минулий час — 40 років тому, коли юне життя багатьох із нас крокувало тоді нелегкими шляхами другого етапу.

Здійснюючи видання друком споминів побр. Володимира Гоцького, ми особливо вдячні май. д-рові Святомиру Фостуніві за редакційне опрацювання цих споминів, і п-ні Марії Капустинській за переписання їх до друку.

Хай ці спогади будуть пам'ятною присвятою всім тим дивізійникам, що пройшовши другий етап покрокували широкими шляхами третього етапу, несучи в своїх серяцх чисту любов до своєї нації й України пам'ятаючи, що боротьба за визволення і усамоствінення України й добро української нації були, е і залишаться їхнім найвищим законом.

Лондон, квітень 1989 року

Головна Управа ОБВУ

ВІД АВТОРА

»Не знаю Вас особисто, але зате знаю Вас із Ваших дописів, що їх залюбки читаю. . . бо ви пишете від душі, не закриваючи очей на наші невдачі, ані на наші первородні гріхи. . . Надіюсь, що матиму змогу читати Ваші спогади, так живо написані, зібрані в окремій книзі. Сподіюсь, що таких охочих як я, набереться багато. . .« — писав мені п. І. Крук, кол. козак армії УНР, що живе у Франції.

Подібного листа я одержав свого часу від колишнього петлюрівця — молодшого старшини, родом з Волині: ». . . я й не знав, що це Ви автор отих, так цікаво написаних спогадів про останню военну завірюху, що друкувались у 'Шляху Перемоги' та про дивізійні пригоди. Щойно колега В. Стечишин випровадив мене з мого невіжества. . . Тож прохаю Вас особисто, пишіть побільше не для розваги, а для збереження нашої, таки нами самими недоцінюваної збройної боротьби. . . Ви вмієте зацікавити, пишете живо і всесторонньо, тож сподіюся, що знайдеться у нас хтось, хто захоче видати Ваші спогади книжкою«. . .

А ось, молода людина в Англії написала мені таке: »Я змалечку люблю читати книжки. У нашій читальні немає книжки, якої я не прочитав би. І тепер ще часто читаю. Не всі книжки мені подобаються. Часом люди пишуть незрозуміло, вживають багато чужих слів, що їх звичайній людині трудно зрозуміти про що йдеться. Такі книжки відштовхують масового читача. Але дуже люблю читати Ваші спогади. Чому Ви їх не видаєте книгою? . . .«.

Листи оці писали люди прості, мені навіть незнайомі. Вони відшукали мою адресу випадково, або з допомогою дивізійних »Вістей«, бажаючи висловити мені подяку за написане, чи прямо поділитися зі мною, людиною зовсім їм невідомою, своїми міркуваннями.

Зміст їхніх листів цікавий і широкий. Я згадав лише уривки з того листування, в якому згадуються мої спогади, і навів їх не для самореклями, бо такої я не терплю, але, щоб наголосити, що саме дало мені поштовх і заохоту далі писати, що заставило мені призадуматися про видання моїх спогадів, чи хоч би їх частини в книжковій формі.

Бо ж у моїх спогадах мусило бути щось такого, що примусило отих звичайних людей написати листа до особисто їм невідомого, їх автора. Подібних листів у мене багато. Звичайно, не всі захоплені моїми спогадами, не всі їх одобрюють, але всіх їх, ці споми-

ни, чимось »зацепили« й вивели з свого загумінку, заставили поділитися своїми міркуваннями. І саме оце »щось« примусило мене пригадати, поглянути поважніше й серйозніше на свої спогади, писані дотепер радше мимохіть.

Коли пише людина, що була при кермі громадського чи іншого життя, такі спогади цікаві вже самою вагомістю описуваних подій, вони стають уже самозрозуміло джерелом для майбутніх дослідників та істориків.

Знову коли ж спогади пише людина звичайна, то щоб її спогади мали читачів і зуміли їх зацікавити, вони мусять бути справді цікаво написані, мусять захоплювати читачів багатством душевних переживань автора і кольоритністю цікавих пригод автора — звичайної людини.

Я поставив собі завдання, намагаючися передати читачам вірно все, що я сам переживав та показати події так, як їх тоді бачив і розумів. Бо ж спогади я писав не для історії, ані для особистої прослави, але писав їх для всіх сірих згаданих і не згаданих побратимів, котрі провели сім років »у неволі« на тому другому етапі, серед постійного змагання не за хліб щоденний, але за перемогу нашої справи. Написав я ці спомини й на добру згадку про них усіх і в моїй пошані до них.

Матеріалом для моїх спогадів послужили мої особисті записки, головню щоденник, знімки, що збереглись, деякі примірники табірних газет та різні архівні матеріали. Численні консультації з колегами, Климом Роснецьким (за його життя), Григорієм Чеканським й іншими побратимами, вможливили мені устійнити та пригадати багато призабутих прізвищ і деталей.

Можливо, що моя оцінка чи характеристика декотрих осіб у моїх спогадах нині виглядають несправедливими. Можливо, що вони навіть і декого може кривдять, але я їх свідомо залишив такими, якими я їх записав у тих роках на сторінках мого щоденника. Тому я й прохаю пробачення всіх тих, кого я можливо скривдив мою оцінкою чи характеристикою. Водночас прохаю пробачення в усіх тих, кого я не згадав у моїх спогадах. Пишучи мій щоденник я не згадував усіх, а після майже 40 років часу нелегко всіх пригадати.

Закінчуючи це моє слово хочу висловити сердечну подяку Головній Управі Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії за її матеріальну та всесторонню допомогу, яка вможливила видати друком ці мої спогади »На другому етапі«.

Володимир Гоцький

В ДОРОЗІ

ПРОЩАЙ «САН ТАБОРИНО»!

Пекло сонце.

Снувався їдкий дим. Це ліквідаційна група спалювала рештки таборового устаткування. Біля дротів завзято торгували. Продавалось усе, що можна було продати. Приховані від англійців намети, навіть залізні кілки. Біля штабу вантажились на грузовики наші дивізійники, що від'їздили передостаннім транспортом до далекої Англії.

Наш штаб, а з ними усяке нагромаджене за два роки майно — скрині актів, бібліотека, спортове та друкарське приладдя, мистецькі вироби, театральні куліси та всякі саморобні верстати, поїхали вже кілька тижнів тому, ще перед транспортом. Усіх транспортів були шість чи сім. Ми від'їздили передостаннім. За нами мали виїхати робоча та поліційна сотні, а теж хворі з військових шпиталів.

Як завжди перед від'їздом людину огортають дивні почування. Хоча перебування в полоні, за дротами, до приємності не належить та ми вже зжились з нашим табором у Ріміні. Виробили собі певні форми життя, здобули собі свого рода автономію. Ми знали

менш більше, яке буде завтра, і як буде через тиждень. Ми мали свої заняття, які абсорбували нас частинно, а то й цілковито. Все-таки полон з високими колючими дротами, сторожними вишками — невеселий. Молодій людині, а таких були в таборі більшість, хочеться чогось іншого. Хочеться жити на волі, хочеться спробувати своїх власних сил. Хочеться реального життя, а не ілюзорного. Жіноча проблема висувалась на перший плян. Тож здавалося, що загал наших таборян повинен би радіти з виїзду. Англія хоч найменше відома нам країна та все ж це не був Парагвай ані не Бразилія. Висока культура, спосіб життя там таки європейський. Та й сподівання на скоре звільнення з полону, а там «світ широкий». Але на наших обличчях радості не видно. Навпаки, видно заклопотаність і байдужість. Може в декого очі горять зацікавленням, чи вдається перевезти тих кілька долярів, що їх одержав від дядька з Америки, бо ж вони пригодаються на новому місці!

Погрузка до вагонів на станції в Ріміні проводиться якось марудно. Ще перед обідом почалась, а ось уже і вечір підходить, а грузовики все ще підвозять наших дивізійників. Хлопці скорочують час романсуючи з «сеньорінами» біля огорожі та вимінюють своє небагате майно за помаранчі чи цитрини.

Ще дві чи три перевірки й врешті у вечірніх сумерках 18.5.1947 р. наш поїзд рушив на північ. Ми вже успіли довідатися, що їдемо до Венеції.

Втомлений вичікуванням і нервовою напругою зразу за Форлі я заснув у кутку вагона. Прокинувся від раннього холоду. Проїздиво По й затримуємося у Падуї, де нам дають гарячу каву та сухарі. Наш Коломацький, великий шанувальник усякої старовини, а зокрема будівель, не вдержався від спокуси. Відцурався кави, пішов оглядати старі оборонні мури та монастир. Так і залишився у Падуї захоплений старовиною, покинувши ще на наш клопіт свої тяжкі-преважкі «манелі» в яких нагромадив повно всяких книг. А ми — працівники таборових редакцій мали досить і своїх клунків.

Вчасним ранком в'їздиво до порту у Венеції. Очі розбігаються на всі сторони, бо ж хто його знає, чи ще коли прийдеться оглядати чарівну перлину італійської минувшини, атракцію сучасних туристів. Славних гондолерів і мосту «зітхань» так і ми не побачили. Лиш здалека пізнали катедру св. Марка та палату дожив.

З поїзду переганають нас скоренько до портового приміщення. Тут уже немає ніякої краси, — чути порт і скороговірку портових робітників. Ще ведуть нас по набережній. Бачимо на причалі багато всяких грузовиків. Дістаємо скромний обід у військовій кан-

ЗМІСТ

	Стор
ВСТУПНЕ СЛОВО	5
ВІД АВТОРА	7
В ДОРОЗІ	9
Прощай «Сан Таборіно»	9
Врешті на корабель	11
На кораблі	11
Загубив орієнтацію в часі	12
Ми все ще в порті	13
На палубі таки цікавіше	13
Море мов дзеркало	15
Щоденна рутина на кораблі	16
У Мессінській протоці	17
Наші «просвітяни» ворушаться	18
Беруть наших до праці	18
Неділя. 25 травня	19
Біля стовпів Геракля	20
«Від рідних зір і гнізд відбилися давно ми»	21
Причалуємо в Ліверпулі	23
У ШЕФФІЛДІ АБО В «ЧИСТИЛИЩІ»	27
Прізонерс оф Вор камп ч. 17 — Лоджі Мур	27
Отрясаємося з депресії	30
Серенада в честь майора Савелія Яськевича	32
Децо про нашу буденщину	33
А що пише британська преса	33
Дають нові мундири	35
Готуємось до виїзду	36
Врешті виїзд з Шеффільду	36
В РОБОЧОМУ ТАБОРІ В ГОРБЛІНГУ	38
Томики з макогонами	38
Перший день на новому місці	41
Неділя, 15 червня 1947 року	42
Мій перший вихід поза табір	43
За працею не вспіваємо лічити днів	44
Переймаємо організацію праці по німцях	45
Децо про працю та відносини на праці	47
Що пишуть про нас	48

Перші ластівки з широкого світу	49
Малі проблеми великого табору	50
25.6.1947 року	53
»Чорна рада« в таборі	54
І знову прийшла неділя	55
І до нас прийшли »полегші«	57
Наростають клопоти	58
Врешті маємо свого священика	59
Сіра еміненція Литвинович	60
Про поляка, кролів і маркирантів	61
Каплун повернувся до табору	61
І знову прийшла пошта	62
А дні плывуть за днями	63
Нарада інтелігенції	63
Зміна табірної адміністрації	64
Сільська забава та що з того вийшло	65
А небо таке ж саме, як у нас	66
Ще одна візитація	66
Візита сотника Богдана Панчука	67
Тверда рука, м'яка вдача	69
»Бурлака« концертує у нас	70
На новій праці	72
Знову від'їхали до Лондону	73
Нарада у справі святкування першого листопада	75
Нові прикросці, нові клопоти	77
Допомога хворим	80
Відвідини владики Івана	81
Виставка преси та національного мистецтва	82
Ненадійний виїзд до Німеччини	83
Перші Різдвяні свята в Англії	84
Покидаю й я Горблінг	86
У ВУЛФОКСІ	87
Кучеряве життя у Вулфокс Лоджі	87
Жити стало краще	90
Про наших англійців	92
Децо про культурне життя табору	94
Поволі включаємося в життя української спільноти у Великій Британії	97
Перебіг одноденного страйку в нас	98
Великдень з »компасівкою«	99
До нас переїзять старшини	102

»Варшав'яки«	105
Відходять нові транспорти	106
Звільнення з полону	107
Наша поліція	108
Дещо про себе	108
ЗВІЛЬНЕННЯ З ПОЛОНУ	113
І врешті звільнення	113
Нова влада — нові звичаї	113
Про Клима	116
Мирон Матчак	116
»Цех« сімох братів	117
А як життя в »цивілю«?	119
І знову про себе	120
Ненадійний виїзд	120
ЗНОВУ В ГОРБЛІНГУ	123
Горблінг чекає на нас	123
Перші кроки, перші обов'язки	124
Поволі усупільнююсь	126
Врешті приїхали наші хлопці	129
Політичне обличчя табору	131
Зміни в адміністрації	132
Широка діяльність нашого Відділу СУБ	133
Як працювала Управа Відділу СУБ	135
Курс англійської мови	139
Гурток шахістів та інші	139
Наша футбольна команда	140
Наш перший протестний страйк	141
А як було у нас, в Горблінгу	145
Поволі, дуже поволі стаємо »камісельниками«	146
Перший Великдень на волі	146
Чим жили наші хлопці	148
Потреба родить чин	149
Інспектор Бері та мої обов'язки	150
Забезпечуємо наших інвалідів і непрацевдатних	151
Мої додаткові обов'язки	154
Наші городи	155
Моя щоденна рутинна	157
Наші футболісти	159
Широка діяльність хору	160
Табір починає порожніти	163

Загальні Збори Централі СУБ	165
Профспілка та опіка хворими	166
Дещо про котів	168
По таборі віє пустою і смутком	170
Отець »Заливайко«	171
Приходить поповнення	172
Моторизація табору	174
Розвантажують наші магазини	175
Ліквідація Горблінгу	175
У Сліфорді	177
Дещо на громадські теми	179
А як розгортаються справи в Сліфорді	181
Мої сірі таборові будні	184
Клопоти наших футболістів	186
Не життя а радше вегетація	190
І врешті виїзд	191
ДУМКИ В ЗАКІНЧЕННЯ ДРУГОГО ЕТАПУ	192
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК	193
ГЕОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК	197
ЗАУВАЖЕНІ ДРУКАРСЬКІ ПОМИЛКИ	202
ЗМІСТ	203